

Oameni
care
au fost

Bernard V. VERMONT (1845-1907)

Cu 151 de ani în urmă se naște la Bacău Bernard V. Vermont, unul din astronomii români de seamă.

Urmează studiile liceale în orașul natal, după care debutează în gazetărie la București, în ziarul "Presa", sub direcția lui Boerescu. Bun cunoscător al limbii germane, traduce câteva cărți, cele mai multe pe gustul cititorilor ziarului la care scria: "Patimile junelui Werther" de Goethe, "Plutașul. Narațiune americană" (1874), "Contesa falsă" de Hahn Edmond, "Mâna de mort. Urmare la Conte de Monte Cristo", "Misterele unui harem. Istorie criminală turcească", "Blondinul din Namur și Pașa de la Buda" de Heinrich Zschokke.

O curiozitate înăscută, pasiunea devoratoare pentru cărți, o atracție deosebită spre știință l-au determinat să studieze singur și cu cea mai mare seriozitate fizica, meteorologia, chimia, matematica și, mai ales, astronomia.

Inconjurat de aparate și instrumente atât acasă, în locuința sa din strada Sf. Constantin 8, cât și la Observatorul Meteorologic de la Filaret, înființat în 1884, Bernard V. Vermont va deveni unul din puținii astronomi profesioniști pe care i-am avut înainte de înființarea Observatorului Astronomic în 1908. El a fost șeful Stațiunii meteorologice din orașul București și poate fi considerat un vrednic discipol al lui C. Căpităneanu.

Așa se face că prima efemeridă astronomică scrisă în românește îi aparține. Ea datează din anul 1888. Este impresionantă rigurozitatea științifică cu care un autodidact a putut calcula diferite coordonate. Cercetează, calculează, compară, nu-i scapă nici o greșală, corectând până și celebra publicație franceză "Connaissance des Temps", în care găsește erori în calculul distanțelor sateliților lui Jupiter la planetă. Nu trece cu vederea nici că această publicație consemnează, la începutul secolului 19, Bucureștiul și lașii printre orașele Turciei Europene. Introduce rapid în efemeridele sale calendarul gregorian, mult înainte de adoptarea oficială în România, fapt apreciat deosebit de colegii francezi. Calculează răsăritul și apusul Soarelui cu precizie de minut, timpul oficial cu precizie de sutime de secundă, la fel ascensia dreaptă a Soarelui, iar declinația Soarelui până la zecimea de secundă de arc. Toate aceste date vor face obiectul unui capitol special din Analele Institutului Meteorologic al României.

Efemeridele sunt raportate la coordonatele clopotniței Mitropoliei, deduse din triangulația austriacă în 1854.

Colina Mitropoliei îi va servi și ca loc de observație pentru eclipsa de Soare din 6 iunie 1891, pe care o va descrie într-o notă interesantă atât din punct de vedere al adnotărilor științifice, cât și anecdotice. Astfel, nu uită să menționeze că erau de față și elevi ai unor școli secundare care studiau fenomenul ca un exercițiu de cosmografie practică, dar și câțiva călugări care priveau uimiți cum "vârcolacii" mâncau Soarele!

Vermont mai face și alte observații ale Soarelui, dovadă cele 7 desene din 1898 reprezentând poziția petelor solare, dimensiunile, distanțele și evoluția acestora.

El este singurul astronom al vremii care determină ora exactă, din observarea ocultărilor sateliților lui Jupiter și aceasta într-o epocă în care "instrumentele astronomice ale Depozitului de Rezbel rugineau în magazine și nicăieri nu se determina ora", așa cum menționează în 1902 St. C. Hepites, președintele Societății de Științe din București, directorul Institutului Meteorologic al României.

Are șansa de a observa unele treceri spectaculoase de bolzi pe cerul Bucureștiului, mai întâi la 25 septembrie 1898, ora 8, când vede un bolid violaceu deplasându-se în direcția Altair-Vega și lasând în urma lui o dăra groasă și, apoi, la 1 ianuarie 1906, la 6 dimineața, când explodează deasupra capitalei un uriaș glob de foc, luminând ca Soarele în plină zi. După câteva momente globul se stinge, după care se aude o bubuitură intensă în direcția opusă meteorului.

La 16 iulie 1903 observă cometa Borely (1903 c), iar, în același an, între 5 și 12 august studiază lumina crepusculară pe care o aseamănă cu cea a lui Krakatau.

Studiază și alte fenomene - meteorologice, seismologice sau vulcanice.

Consecvent cititor al revistelor "L'Astronomie" și "Bulletin de la Société Astronomique de France", Vermont transmite deseori note ale observațiilor sale

acestor publicații. Tot el mai trimite și note ale observațiilor făcute de alte persoane de la același Observator, de această dată două femei - Elena B. Vermont și Felicia Boerescu. Ar fi interesant de găsit care a fost legătura dintre cei doi astronomi ce purtau același nume și, mai ales, care a fost influența lui Bernard Vermont asupra acestei femei care a ajuns să facă observații asupra sateliților lui Jupiter timp de 14 nopți în ianuarie 1906, la temperaturi de până la -17,5°C.

Este greu, deși nu imposibil, să mai restabilim astăzi activitatea științifică a acestui enciclopedist autodidact. Arhivele sunt încă insuficient explorate pentru a ne face o imagine completă din acest punct de vedere.

Este interesant însă că notele vremii păstrează mai bine impresiile contemporanilor asupra personalității sale. Modest, cu voce caldă, dar sigură, reușea să-i captiveze pe cei din jur, fără să fi fost un "causeur" remarcabil. Împăimint al astrilor, era gata să explice tuturor tainele cerului, să pună tot ce avea la dispoziție iubitorilor stelor.

Așa se face că a atras un număr impresionant de amatori spre astronomie. Membru perpetuu încă de la înființarea în 1892 a faimoasei Société Astronomique de France, el atrage spre aceasta un numeros cortegiu de membri din România, fapt pentru care i se decernează în 1906 medalia comemorativă a Societății. Într-adevăr, numărul societăților române era de peste 100 în 1907. Cu excepția, bineînțeles, a Franței, doar Rusia, Italia și Spania aveau mai mulți membri în Societate decât România și aceasta într-o perioadă în care populația țării număra abia 6 milioane de locuitori. Dar iată ce spune despre aceasta însuși Vermont:

"Astăzi cei care sunt deja membri ai Societății sunt încă răspândiți, astfel că cei mai mulți dintre noi nu fac decât să citească și să lucreze, fiecare, în specialitatea sa: profesorii la Facultăți și Licee; ofițerii Institutului geografic al armatei la harta României, marina în domeniul ei etc.

Nici unul din noi nu se gândește să formeze o biserică străină, suntem și vom fi întotdeauna mândri de a face parte din biserica franceză, numită Société Astronomique de France, chiar dacă ar fi să fim și o mie.

Și totuși formăm un nucleu destul de important pentru a putea începe să ne ocupăm ceva mai general de lucrările astronomice."

Prețuirea de care s-a bucurat Vermont atât în țară, cât și peste hotare poate fi apreciată chiar din raportul pe care marele Flammarion îl prezintă Societății în noiembrie 1906 asupra vizitei pe care o făcuse în România. După ce mulțumește distincțiilor oaspeții ai Pavilionului Regal al Expoziției din București (miniștrii Vlădescu, general Lahovary, J. Lahovary, general Manu, președintele Academiei Române - J. Kalinderu, general Năsturel, St. Hepites etc.) încheie astfel: "și, Domnilor, cum să nu mulțumesc în mod cu totul special pentru devotamentul fără margini față de Societatea noastră (Société Astronomique de France, n.t.) al fondatorului ei, dl. Bernard Vermont, unul din cei mai vechi colegi, la care munca neobosită nu i-a uzat forțele, cel care îmbină atât de bine măreția morală și filozofia Astronomiei și care ar dori să vadă că lumea întreagă o înțelege ca și el!"

"Lucrările lui Vermont vor fi germenele din care va ieși Observatorul din București." (ianuarie 1906).

Și germenele va da roade: doi ani mai târziu, la 1 aprilie 1908, avea să ia ființă prima instituție din România dedicată cercetărilor universului. Numai că Vermont nu va mai apuca să o vadă.

Mereu bolnav în ultimii ani, va închide ochii în anul 1907. Tocmai lucra la efemeridele astronomice pentru acel an.

Flammarion anunța pierderea unuia din membrii cei mai devotați, fără a uita să amintească și demna succesiune pe care o lăsease elevilor săi: Victor Anestin, Jules Borel, Felicia Boerescu.

C. Istrati, fost ministru, rostește câteva cuvinte emoționante la mormântul celui plecat dintre noi - astronomul, filozoful și gânditorul Vermont, al cărui eminent spirit era demn de a-i celebra cariera.

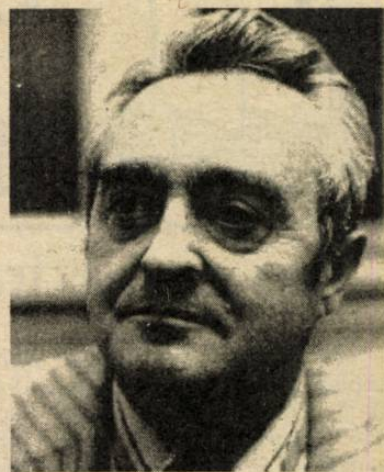
În rândurile pe care i le consacră în "Orion", V. Anestin amintește cât de necesar era pentru toți Vermont. "Murind el, nu mai avea cine să facă calcule pentru diferitele evenimente astronomice ce au loc sub latitudinea noastră... Calculele pentru "Orion" au fost făcute de W. Pauly, membru în societatea astronomică din Franța."

Retras în lumea astrilor, Vermont spera să găsească un loc în Univers unde să se așeze și sufletul lui. Speranța în nemurirea spiritului la apropiat de marele B.P.Flagdeu, căruia îi dedică o lucrare cu doar două cuvinte: "Omagiu, iubire". Dacă sufletul lui mai rătăcește undeva printre astri, nu vom mai ști niciodată. Dar că opera și gândurile lui au rămas aici, printre noi, suntem siguri. Nu ne rămâne decât să le căutăm: scrierile sale, obiectele sale și, poate, chiar luna pe care "Orion" a scos-o la vânzare după plecarea sa dintre noi. Și răsplata va veni: reconsiderarea unuia dintre cei mai credincioși slujitori ai Uraniei: Bernard V. Vermont.

Magda STAVINSCHI

CALIGRAFII

Valentin
SILVESTRU

Monumentul Cervantes

Am fost în casa - bine păstrată până azi - a lui don Miguel de Saavedra Cervantes din Madrid. Se află pe strada ce-i poartă numele. Vis-à-vis, la nr.16, e casa lui Lope de Vega. Don Miguel a fost în tinerețe un admirator al lui Don Lope, apoi l-a antipatizat fâțiș. Don Lope nu l-a iubit și nu l-a prețuit pe confrate. Acum, ferestrele caselor lor cată una la alta și-și amintesc probabil cum se priveau stăpânii de după grelele perdele de pluș albastru. Printr-o ironie a destinului, casa lui Lope de Vega e pe strada Cervantes, iar mormântul lui Cervantes în curtea unei mănăstiri de pe strada Lope de Vega. Locuința, bine conservată, e austeră, întunecată, cu odăi mici și scări interioare înguste. Aici a cunoscut puținele delicii ale conubiului cu o soție mult mai tânără ca el, contesa Catalina de Salazar Palacios de Esquininas și tot aici a trăit mizeriile paupertății, cu o casă plină de femei: mama, surorile Magdalena și Andreea, fiica lui naturală Isabel și mama acesteia, fosta actriță Ana de Rojas, mai toate uscate și cicălitoare - pretențioase. Omul, născut în 1547, s-a aflat toată viața în indigență, înglobat în datorii până la sfârșit, în 1616. S-a stins în același an cu Shakespeare. Muncea enorm și scria din greu. Era foarte atent la tot ce se întâmpla în lumea literelor și mai ales la evoluția scriitorilor și artiștilor tineri. Tolerant, benevolent, conciliatoriu. Se pare însă că era îndeobște posomorât, nu prea râdea; respectuos cu membrii familiei, prietenos cu oaspeții, cultivând puține dar trainice prietenii, mănios pe plagiatori și editori-pirați care-i furau fragmente din marele roman și mistificau figura eroului. Căci succesul considerabil în epocă al lui Don Quijote și al aventurilor nemaipomenite ale Cavalerului Tristei Figuri, acest uriaș requiem al literaturii de colportaj zisă cavalește, din secolul de aur spaniol, a avut o popularitate uimitoare - cum continuă s-o aibă și azi.

Evident, scriitorul nu e zămislișorul unei epoci unice. Istoricii literari consacră un capitol bogat multiformei creației cervantine, socotită emblematică pentru perioada numită "națională și prebarocă" a renașterii iberice.

Cele 12 "Romane exemplare", "Amantul liberal", "Tărăncuța", "Colocviul câinilor Scipio și Berganza", "Tigăncușa" etc. și "Isprăvile lui Persiles și Sigismunda - poveste septentrională" sunt, alături de "Ingeniosul Hidalgo Don Quijote de la Mancha", constituenți ale romanului modern spaniol. "Galatea", scriere de o mare finețe și fantezie (neterminată), desăvârșește specia pastorală, pe care Arcipreste de Hita sau Juan del Encina o încetățeniseră în peninsula urmând modele grecești și romane. "Rinconete și Costadillo" îmbogățește literatura picarescă, atât de specific hispanică. Cervantes fusese valet al unui cardinal, soldat, prizonier la mauri, - vreme care i-a inspirat câteva din strălucitele sale nuvele, "Captivul", "Târgul de sclavi din Alger", "Oclele din Alger" - apoi funcționar de stat, încarcerat de trei

ori, om de afaceri mărunte, secretar al unui aristocrat - ceea ce i-a oferit un îmbelșugat material de întâmplări și chipuri. A scris poezie lirică, eseuri, memorialistică. Ne-a lăsat comedii, tragedii și vorbe admirabile despre teatru - pe care l-a iubit mult și durabil. "Sunt primul - zice - care a reprezentat gândurile ascunse ale sufletului și închipuirile, aducând figuri morale pe scenă". Tragedia "Asaltul Numanciei", de inspirație antică, are noblețe și un patriotism ardent. Schopenhauer o consideră cea mai importantă tragedie a secolului XVI. "Târgul de sclavi din Alger" e plină de culoare și vioiciune a descrierilor. În "Viteazul spaniol" sunt importante momente autobiografice. Farmec, maliție și carat documentar are comedia dramatică din viața actorilor "Pedro de Urde Malas", cu interesante scilipiri folclorice. Piese de într-un act numite "entremeses", un soi de intermezzo-uri, interludii mai ales comice, sunt o bogăție de spirit, invenție, expresivitate verbală și ironie populară. Se constituie ca o galerie de tipuri - cum va încerca mai târziu și Alecsandri la noi. Am tradus câteva din aceste bijuterii pentru radio și televiziune, delectându-mă cu savoea și I parfumul lor de autenticitate. "Bătrânul gelos", "Judecătorul de divorțuri", "Peștera din Salamanca", "Alegeri de primar la Daganzo" (în versuri) au o prospețime ce încântă. Istoricul literar Francisco Ruiz Ramón apreciază că "aceste interludii se reliefează printr-o deosebită densitate caracterologică și vădesc conștiința reflexivă a autorului, ce transformă oameni simpli în creaturi dramatice de cea mai mare complexitate".

Era - în teatru - "adeptul adevărului și inamicul citărilor pretins istorice", magulau împrejurări și personalități. Pleda pentru scrupul în reconstituiri. Actorului, îi cerea "o foarte bună memorie, o limbă îngrijită, aleasă, în rostiri, un mod elegant de a purta costumul". Se ridica împotriva afectării, grandilocvenței, a debitului verbal incontinent. De un interes extraordinar sunt sfaturile date interpretelor - de a fi simpli, convingători, în gest și vorbire (în comedia "Pedro de Urde Malas"), sfaturi foarte apropiate de acelea date de Hamlet histrionilor din vremea sa. "Privește piesa - îl îndemna pe spectator - ca pe o hartă geografică, vei afla multe de aici".

Azi știu că don Miguel de Saavedra Cervantes a fost genial în tot ce a scris: Cunoaștem în limba română o mare parte din opera sa romanească. Nu reprezentăm însă piesele sale. Nu avem vreun studiu fundamental despre gândirea sa - cu excepția aceluia al lui George Călinescu. "Face parte din categoria creatorilor de figuri imense, - scrie G. Călinescu - care, strivite de fâpturile lor, mai vii decât viața însăși, n-au biografie; sau au una ridicată pe ipoteze, aproape pierdută în mitologie".